

Nr 244.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ändring i vissa delar av de beträffande tilläggsavvittringen i Västerbottens läns lappmark gällande bestämmelser; given Stockholms slott den 18 mars 1921.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, inhämta riksdagens yttrande över bilagda förslag till kungörelse rörande vissa ändringar i kungörelsen den 30 december 1916 angående tilläggsavvittring i vissa delar av Västerbottens läns lappmark.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Nils Hansson.

Förslag

till

kungörelse

om ändring i vissa delar av kungörelsen den 30 december 1916 (nr 603)
angående tilläggsavvittring i vissa delar av Västerbottens läns lappmark.

Härigenom förordnas, att i kungörelsen den 30 december 1916 angående tilläggsavvittring i vissa delar av Västerbottens läns lappmark 2, 5, 9, 14—19, 23, 28, 30 och 32—35 §§ skola erhålla följande ändrade lydelse samt att nuvarande 36—38 §§ skola bortfalla.

2 §.

1 mom. Under stadgandet i 1 § inbegripas icke ängar:

- a) som före den 1 april 1919 uppodlats till åker,
- b) som ligga i omedelbart sammanhang med fastighetens egentliga ägoområde och prövas för fastigheten vara av särskild betydelse,
- c) som vid den i samband med avvittringen gjorda skattläggningen hänförs till första, andra eller tredje klassen och med hänsyn till sin avkastning och belägenhet prövas vara av särskild betydelse för hemmanet eller nybygget samt antingen hava den belägenhet, att deras fortsatta brukande under fastigheten icke länder till hinder för renskötseln, eller ock äro belägna omedelbart invid något av följande vattendrag eller vid sjöar, som genomlöpas av något av dessa vattendrag, nämligen: Vindelälven, Tjulån, Umeälven från och med Gäutajaur till och med Gardikken, Dalsån, Vojmån nedanför Borkajaur samt Ångermanälven nedanför Kultsjön.

Ströäng, som vid avvittringen betecknats såsom ägnad för uppodling, röjning, ängsvattning eller vattenavtappning, inbegripes under de i c) avsedda ängar endast i den mån arbete av nämnda slag blivit verkställt före den 1 april 1919.

2 mom. Är äng, som hänförs till fjärde klassen, belägen i omedelbart sammanhang med äng, varom förmäles under 1 mom. c),

varde ock den förra ängen eller viss del därav undantagen från stadgandet i 1 §, i den mån sådant provas nödigt för vinnande av lämplig begränsning av det, som skall undantagas.

3 mom. Skulle äng, som avses i 1 mom. c) men som ej är belägen vid vattendrag eller sjö, varom där förmäles, befinnas framdeles böra för tillgodoseende av nomadlapparnas intressen indragas till kronan eller blir sådan äng behöflig för utnyttjande av kronans vattenrätt eller eljest för allmänt ändamål, skall innehavaren vara pliktig att avträda ängen jämte område, som enligt 2 mom. må hava tillagts densamma.

Rörande dylikt avträdande förordnar Konungen, och lände därvid i tillämpliga delar till efterrättelse de i denna kungörelse givna föreskrifter.

5 §.

Avvittringsnämnd skall bestå av en lantmätare, en jordbrukskonsulent eller annan person med jämförlig utbildning samt en person, som, utan att behöva äga dylik utbildning, besitter praktisk insikt i jordbruk och är bosatt inom någon av de socknar inom Västerbottens läns lappmark, som icke till någon del äro föremål för nu pågående allmänna avvitrting.

De två förstnämnda ledamöterna förordnas av Kungl. Maj:t efter förslag av Kungl. Maj:ts befallningshavande. Till tredje ledamot skall kommunalstämman i den socken, inom vilken nämnden skall hava sin verksamhet, välja en av tre personer, som Kungl. Maj:ts befallningshavande har att därtill föreslå stämman. Förrättas ej val inom tid, som av Kungl. Maj:ts befallningshavande bestämmes, har Kungl. Maj:ts befallningshavande att till ledamot utse en av de föreslagna.

I samband med utseende av ledamöter i avvitrtringsnämnd vill Kungl. Maj:t efter förslag av Kungl. Maj:ts befallningshavande bestämma nämndens verksamhetsområde, vilket icke i något fall kommer att omfatta fastigheter inom olika socknar.

För utredning i förekommande fall, huruvida äng må anses vara till hinder för renskötseln, biträdes nämnden av lappfogden eller för ändamålet av Kungl. Maj:ts befallningshavande särskilt förordnad person.

9 §.

1 mom. Varder av hemmansägaren eller nybyggaren viss mark inom fastighetens egentliga ägoområde anvisad till odlingsområde, skall

denna anvisning följas, därest antingen kostnaden för områdets odlande och första gödslande samt möjligen ifrågakommande brobygggnad understiger två tredjedelar av det belopp, som, på sätt i mom. 2 sägs, varder bestämt såsom det högsta, vartill i något fall dylik kostnad må uppgå, eller ock odlingsområdets förläggande till annan plats än den anvisade icke skulle medföra nämnvärd minskning i den kostnad, som skall av kronan gäldas.

2 mom. Där ej till odlingsområde utses mark, som av hemmansägaren eller nybyggaren sålunda må anvisas, skall vid dess utväljande iakttagas:

att odlingsområde ej i något fall må förläggas på större avstånd än fem kilometer från boplatz, därifrån det skall brukas;

att fastmark ej må utväljas till odlingsområde, så framt torvmark finnes, vars utväljande föranleder mindre kostnad;

att torvmark, vars utväljande skulle föranleda betydande kostnad, ej må ifrågakomma, så framt inom fem kilometers avstånd från boplatzen finnes annan torvmark, som för väsentligen mindre kostnad kan göras lika användbar;

att, när fastmark måste utväljas, hänsyn så till vida tages till kostnaden, att mark, vars utväljande föranleder betydande kostnad, ej ifrågakommer, så framt annan mark, som med fördel kan användas, står till buds; samt

att mark, å vilken torrläggning eller annat arbete för uppodling till åker ägt rum före den 1 april 1919, ej må ifrågakomma såsom odlingsområde, med mindre ägaren eller nybyggaren själv vid undersökningen sådant yrkar.

På Konungen ankommer att tid efter annan fastställa ett belopp såsom det högsta, vilket i något fall må, för hektar räknat, utgå såsom kostnad för den enligt denna kungörelse för varje fastighet bestämda odling och de övriga åtgärder, som jämlikt 13 § därmed sammanhånga; och må mark, vars iordningställande skulle medföra högre kostnad, ej utses till odlingsområde, med mindre ägaren åtager sig att själv svara för den del av kostnaden, som överstiger sagda belopp.

I öfrigt skall vid odlingsområdes utväljande tillses vad som är för fastigheten lämpligast.

3 mom. Där till odlingsområde utses mark, å vilken torrläggning eller annat arbete för uppodling till åker påbörjats, vare hemmansägaren eller nybyggaren som marken tillhör, efter avvitringsnämndens beprövande, berättigad till skälig ersättning av kronan för det arbete, som av honom bekostats.

14 §.

Kan torrläggingsarbete, som ifrågakommer för utläggande av odlingsområde, medföra märkbar inverkan å vattenförhållandena i vattendrag, sjö eller annan vattensamling, eller uppkommer fråga om arbetets laglighet med hänsyn till inverkan å mark, som tillhör annan än den, för vilkens räkning odlingsområde utlägges, skall frågan om torrläggningen prövas i den ordning, som i vattenlagen finnes för sådant fall stadgat; och skall förrättningen under tiden vila.

Finner avvitringsnämnd i andra fall än som i första stycket avses, att ifrågakommande torrläggingsarbete bör, såsom ländande till båtnad för två eller flera fastigheters odlingsområden, utföras i ett sammanhang, skall envar av fastigheternas ägare eller åbor deltaga i arbetet i mån av den nytta, som nämnden prövar kunna genom torrläggningen beredas fastigheten. Nämnden tillkommer att med tillämpning härav mellan ägarna eller åborna fördela arbetet, så att envar av dem får sig anvisad viss del av arbetet, eller ock, där det ej lämpligen kan ske, föreskriva, att arbetet skall utföras av delägarna samfällt. Efter enahanda grunder har nämnden i ty fall ock att meddela bestämmelser om underhållet av föreskriven anläggning.

Vad i andra stycket här ovan stadgas om torrläggingsföretag skall i tillämpliga delar gälla även om brobyggnad, som länder till båtnad för två eller flera fastigheter.

15 §.

I samband med planen skall upprättas en kartsbild med beskrivning, så avfattade, att odlingsområdet lätt kan återfinnas, varjämte området skall på tjänligt sätt utmärkas å marken. Är området beläget utanför fastighetens vid allmänna avvitrningen bestämda ägoområde, skall det mätas i skalan 1 : 4,000 och jämväl fullständig karta med beskrivning däröver upprättas, varjämte området utstakas å marken och rörläggas.

Område, som jämlikt 12 § bibehållits åt fastighet eller därmed förenats, skall jämväl mätas i nämnda skala samt kartläggas och beskrivas som nyss sagts.

I planen upptagna diken skola i den mån sådant erfordras utmärkas å marken.

Har ströäng allenast delvis indragits till kronan, skall jämväl rågången mot den del av ängen, som bibehållits under fastigheten, å

marken utstakas och rörläggas samt karta med beskrivning över rågången upprättas.

16 §.

Över den verkställda undersökningen skall avvittringsnämnden avgiva utlåtande, som föredrages vid sammanträde med sakägarna.

I utlåtandet skola intagas odlingsplan samt förslag till bestämmelser om återgång av mark till kronan eller om marks förenande med fastighet.

Uppskov med förrättning må ej äga rum, med mindre sådant på grund av sakens vidlyftighet eller andra tvingande omständigheter är oundgängligen nödigt.

17 §.

Senast inom sex månader efter det förrättningen avslutats skall lantmätaren till Kungl. Maj:ts befallningshavande insända protokoll och utlåtande beträffande densamma jämte tillhörande kartor och övriga förrättningshandlingar. Samtidigt skall genom lantmätarens försorg ett exemplar av nämnda handlingar och kartor utan lösen och mot bevis, som lantmätaren har att insända till Kungl. Maj:ts befallningshavande, tillställas fastighetens ägare eller åbo eller, om dennes vistelseort ej är känd eller han vistas utom riket, någon som är boende å fastigheten eller en av grannarna.

18 §.

Sedan beträffande någon fastighet de i 17 § nämnda handlingar inkommit till Kungl. Maj:ts befallningshavande, varde ärendet där företaget till avgörande, dock ej förrän fyrtiofem dagar förflutit från det handlingarna delgivits sakägare på sätt i samma § stadgas. Finnes ärendet vara i skick att kunna slutligen avgöras, har Kungl. Maj:ts befallningshavande att genom utslag fastställa såväl vilken odling, som skall av statsmedel bekostas för varje särskild undersökt fastighet, jämte plan för odling, som ock de jämkningar i allmänna avvittringen, vilka jämlikt 24, 25 eller 26 § föranledas av beslutet om odlingen.

Prövas odling för en fastighet böra äga rum å mark, som vid allmänna avvittringen tillagts annan fastighet, eller skall torrläggning eller brobyggnad utföras av flera fastigheters åbor i förening, varde utslag i fråga om dessa fastigheter meddelat i ett sammanhang.

19 §.

Har utslag meddelats, som innehåller fastställande av odlingsplan för fastighet, skall det belopp, som enligt planen motsvarar kostnaden

för odling och förrådsgödsling ävensom brobyggnad, där sådan ifrågakommer, genom Kungl. Maj:ts befallningshavande utbetalas av statsmedel med en femtedel, så snart utslaget vunnit laga kraft och hemmansägaren eller nybyggaren hos Kungl. Maj:ts befallningshavande anmäler sig ämna påbörja odlings- eller byggnadsarbetet, med två femtedelar, då han med intyg av syneman, som Kungl. Maj:ts befallningshavande på ansökan förordnat, styrker sig hava i enlighet med planen fullgjort så mycket av vad däri föreskrives, som motsvarar halva kostnaden, samt med återstående två femtedelar, då på enahanda sätt styrkes, att det föreskrivna är i sin helhet fullgjort.

23 §.

Sedan fastighet undergått tilläggsavvittring, skola de fastigheten förut tillagda, under stadgandet i 1 § inbegripna områden, i den mån ej något av dem blivit utsett till odlingsområde för fastigheten eller jämlikt 12 § blivit därvid bibehållet, avträdas till kronan sålunda, att så mycket, som enligt den vid allmänna avvittringen gjorda uppskattning lämnar ungefär hälften av avkastningen från allt, som skall frångå fastigheten, avträdes tio år efter det laga kraft åkom utslaget angående tilläggsavvittringen och återstoden efter ytterligare fem år.

I utslag angående tilläggsavvittring skall tiden för varje särskilt områdes avträdande bestämmas, med iakttagande av att i allmänhet områden, som äro mera avlägsna från boplatsen, avträdas före de närbelägnare; och har avvittringsnämnden att i sitt utlåtande intaga förslag uti ifrågavarande hänseende.

Har område, som skall avträdas, eller del därav utsetts till odlingsområde för annan fastighet, äge avträdandet rum, så snart beslutet därom vunnit laga kraft, men vare i sådant fall hemmansägaren eller nybyggaren berättigad att av statsmedel uppbära ersättning för mistad avkastning med högst femton gånger det belopp, som med ledning av den vid allmänna avvittringen gjorda uppskattning kan beräknas motsvara den årliga höavkastningen efter ett pris av högst femton kronor för varje lass. Ersättningsbelopp, varom här är fråga, skall beräknas av avvittringsnämnden och fastställas i utslaget angående tilläggsavvittringen.

28 §.

Skulle vid undersökning enligt denna kungörelse befinnas, att för någon fastighet odling och andra i 13 § omförmälda åtgärder ej med tillämpning av övriga i denna kungörelse givna föreskrifter kunna

komma till stånd utan kostnad, överstigande det belopp, som, på sätt i 9 § 2 mom. sägs, varder bestämt såsom det högsta, vilket i något fall må för sådant ändamål utbetalas, och har ej heller fastighetsägare eller åbo åtagit sig att själv svara för den del av kostnaden, som överstiger sagda belopp, göra avvitringsnämnden härom anmälan hos Kungl. Maj:ts befallningshavande med upplysning om de förhållanden, som vid undersökningen iakttagits. Kungl. Maj:ts befallningshavande har att med eget utlåtande anmäla förhållandet hos Kungl. Maj:t, som därpå efter omständigheterna förordnar, huruvida de till fastigheten hörande under stadgandet i 1 § inbegripna områden eller vissa av dem skola medelst tilläggsavvittring återförvärfvas mot högre ersättning än eljest vid sådan avvittring må bestämmas.

30 §.

Kungl. Maj:ts befallningshavandes slutliga utslag skall genom dess föranstaltande tillställas hemmansägare eller nybyggare, vars fastighet av utslaget beröres, ävensom advokatfiskalen i kammarkollegiet å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar. Är någon av dessa med utslaget missnöjd, stånde honom fritt att sist å sextionde dagen från delfäendet till Kungl. Maj:ts befallningshavande ingiva sina till Kungl. Maj:t ställda besvär. Kungl. Maj:ts befallningshavande har att, sedan genom dess föranstaltande vederbörande sakägare erhållit tillfälle att avgiva förklaring, till Kungl. Maj:t insända besvären och inkommen förklaring jämte de för prövning av målet erforderliga kartor och handlingar ävensom eget utlåtande. Om vad klagande har att i avseende å besvärs anförande iakttaga skall underrättelse införas i utslaget.

När Kungl. Maj:ts befallningshavandes utslag rörande någon fastighet vunnit laga kraft eller i händelse av besvär blivit av Kungl. Maj:t slutligen prövat, har Kungl. Maj:ts befallningshavande att teckna bevis därom å upprättade konceptkartor samt ombesörja, att domänstyrelsen och vederbörande revirförvaltare erhålla kännedom om utslaget.

Vederbörande hemmansägare eller nybyggare äger kostnadsfritt erhålla sådant bevis, varom nyss är sagt.

32 §.

Då inom något av de vid allmänna avvitringen bildade avvitringslag tilläggsavvittring blivit verkställd och vunnit laga kraft beträffande samtliga de fastigheter, som enligt denna kungörelse skola av sådan avvittring beröras, uppdrage Kungl. Maj:ts befallningshavande åt lantmätare att på konceptkartan över allmänna avvitringen inlägga

varje område, som genom tilläggsavvittringen blivit lagt till fastighet utanför dess vid allmänna avvittringen utlagda ägoområde, och förse dylikt område med påteckning, som utvisar till vilken fastighet det hör, samt att i de vid allmänna avvittringen upprättade längder över områdestilldelning för fastigheter, kronoparker, allmänningar och andra särskilda områden verkställa anteckning om den förändring i ägovälde, som föranledes av tilläggsavvittringen. Sedan dessa ändringar blivit utförda, teckne Kungl. Maj:ts befallningshavande å konceptkartan bevis om tilläggsavvittringen.

33 §.

Vid undersökning eller utstakning enligt denna kungörelse skola karta och handlingar rörande allmänna avvittringen medföras.

34 §.

Originalhandlingar och konceptkartor rörande tilläggsavvittring skola bifogas motsvarande handlingar och kartor rörande allmänna avvittringen. Slutlig redovisning av kartor och handlingar skall ske i ett sammanhang beträffande allmänna avvittringen och tilläggsavvittringen; dock att i avvaktan på den slutliga redovisningen kartor och handlingar må från avvittringskontoret överlämnas till länets lantmäterikontor.

35 §.

Kostnad till ledamöter av avvittringsnämnd, till lantmätare, som eljest har att företaga åtgärd enligt denna kungörelse, samt till person, som jämlikt 5 § sista stycket biträder nämnden, så ock till erforderlig hantlangning och andra löpande utgifter för avvittringsnämnds eller lantmätares förrättningar skola bestridas av allmänna medel enligt föreskrifter, som meddelas av Kungl. Maj:t.

Ersättning till syneman, som omförmäles i 19 eller 21 §, utgår av allmänna medel efter grunder, som Kungl. Maj:ts befallningshavande bestämmer, dock ej i något fall med högre belopp än enligt fjärde klassen i gällande resereglemente.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 18 mars 1921.

Närvarande:

Statsministern VON SYDOW, ministern för utrikes ärendena greve WRANGEL, statsråden ERICSSON, DAHLBERG, MURRAY, ELMQUIST, MALM, BERGQVIST, HAMMARSKJÖLD, EKEBERG, HANSSON, BESKOW.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Hansson anmälde ärende rörande ändring i kungörelsen den 30 december 1916 angående tilläggsavvittring i vissa delar av Västerbottens läns lappmark; och anförde föredraganden härvid:

Nämnda kungörelse, vilken tillkommit efter riksdagens hörande, var i överensstämmelse med föreskrifterna i dess 1 § avsedd att vinna tillämpning inom de trakter i Sorsele och Dorotea socknar av Västerbottens län, i vilka allmän avvittring vid författningens tillkomst pågick. Genom kungörelse av den 7 februari 1919 har sedermera kungörelsens tillämpningsområde vidgats att omfatta jämväl avvittringslagen inom Vilhelmina och Stensele socknars fjälltrakter samt Tärna socken, så att bestämmelserna om tilläggsavvittring därigenom skulle tillämpas inom hela fjällområdet inom nämnda läns lappmark eller i stort sett trakterna ovan odlingsgränsen i länet. Någon förrättning enligt nämnda författning om tilläggsavvittring har emellertid icke kommit till stånd, ehuru i författningen förutsattes, att förrättningarna skulle taga sin början, så snart den allmänna avvittringen inom förevarande trakter blivit fastställd, något som redan skett inom vissa avvittringslag. Flera omständigheter hava medverkat till detta dröjsmål; och hava några av skälen därför varit av den betydelse, att de ansetts böra före förrättnings igångsättande påkalla vissa ändringar i gällande bestämmelser rörande tilläggsavvittring. Innan jag närmare ingår härpå, vill jag — under hänvisning i övrigt till den fullständiga redogörelse rörande tillkomsten av bestämmelserna om tilläggsavvittring och dennas innebörd, som finnes intagen

i Kungl. Maj:ts proposition den 7 april 1916 angående åtskilliga med den pågående avvitrtingen inom ovannämnda lappmark sammanhängande förhållanden (nr 166) — i korthet erinra om några av de synpunkter, varå bestämmelserna äro byggda.

Såsom bekant begagnar sig befolkningen i lappmarken liksom på en del andra ställen i Norrland i stor utsträckning av de därstädes talrikt förekommande naturliga slätterängarna. Från dessa hämta särskilt jordbrukarna i lappmarkernas fjälltrakter en stor del av det foder, som de behöva för sina kreatur. Såsom naturligt är måste ett jordbruks-system av dylik extensiv art vara föga ekonomiskt för sina utöware, så mycket mer som ängarna, vilka till största delen utgöras av starrmyrar, i allmänhet lämna ringa avkastning.

Men ej endast önskvärdheten av att framkalla ett mera rationellt jordbrukssystem har lett uppmärksamheten på ströängarna. Även i flera andra avseenden hava de i markerna vitt kringspidda ängarna varit till olägenhet. Sålunda hava enskildas ängar ofta försvårat eller omöjliggjort torrläggning av de vidsträckta sankmarkerna i de norrländska kronoskogarna med hänsyn till det hinder som uppstått, om ägaren motsatt sig dikes framdragande över honom tillhörig äng. Beträffande de områden, varom nu närmast är fråga, d. v. s. trakterna ovan odlingsgränsen i Västerbottens läns lappmark, har förefunnits ett särskilt skäl att allvarligt taga i tu med ströängsfrågan. Som bekant driva i nämnda trakter nomadiserande lappar en omfattande renskötsel. Det vore så gott som omöjligt för lapparna att, då de med sina renar uppehölle sig i trakt, där ströängar funnes, så vakta renarna, att skada på växande gräs eller bärgat foder på ängarna undvekes. Härav föranleddes ständiga stridigheter mellan lapparna och den bofasta befolkningen samt även ekonomiska risker för lapparna, som i vissa fall äro skyldiga att betala ersättning för skada, som av deras renar förorsakas å ströängarna. För en rationell renskötsel innebure sålunda dessa ängar ett allvarligt hinder.

Spörsmålet om en lösning av ströängsfrågan har upprepade gånger varit föremål för behandling. Vid avvitrtingens påbörjande inom lappmarken gävos provisoriska bestämmelser i ämnet genom ett stadgande att ströängarna skulle, innan de kunde mot annan kronans mark utbytas, tillsvidare få bibehållas under det hemman eller nybygge, dit de hörde, och under tiden endast räknas såsom ett skifte vid avvitrtingen. Detta stadgande har tillämpats vid samtliga avvitrtingar jämväl i fjälltrakterna i Västerbottens län. Genom ovannämnda kungörelse om tilläggsavvitrting vann emellertid ströängsfrågan en slutgiltig lösning så vitt

angår nämnda fjällområden. Ett ordnande av frågan därstädes underlättades därigenom att en anslutning kunde ske till den allmänna avvitrningen, och det torde kunna sägas, att en lösning framtingades genom avvitrningsförfattningarnas bristande förmåga att, trots de bestämmelser, som tid efter annan i sådant syfte utfärdats, skydda nomadlapparnas berättigade intressen. Tillkomsten av bestämmelserna i berörda kungörelse föregicks av ett vidlyftigt gransknings- och utredningsarbete, åsyftande bland annat utredning rörande hemmanens rätt till de särskilda ängarna; och ifrågasattes härunder ett fullständigt upprivande av det redan utförda avvitrningsarbetet med åtföljande revision av avvitrningsförfattningarna. I syfte att avveckla den sålunda uppkomna situationen medgav riksdagen, efter Kungl. Maj:ts i ovan omnämnda proposition nr 166 till 1916 års riksdag därom gjorda framställning, att de upprättade förslagen till avvitrting inom de fyra avvitrningslagen i länets fjälltrakter finge under vissa villkor godkännas. Bland dessa villkor ingick skyldighet för hemmansägare och nybyggare att, i den mån genom tilläggsavvitrting bestämdes, till kronan mot ersättning avstå slätterängar utanför hemmanens eller nybyggenas egentliga ägoområden. Samtidigt härmed blev det av Kungl. Maj:t för riksdagen framlagda förslaget till bestämmelser rörande tilläggsavvitrtings genomförande av riksdagen med vissa erinringar godkänt. Den 30 december 1916 utfärdades sedermera ovannämnda kungörelse angående tilläggsavvitrting i Västerbottens läns lappmark, vilken författnings giltighetsområde genom kungörelsen den 7 februari 1919 utsträcktes, varjämte samtidigt i den äldre författningen gjordes vissa ändringar.

I överensstämmelse med vad ovan anförts går tilläggsavvitrtingen närmast ut på skyldighet för hemmansägare och åbor att mot viss ersättning till kronan avträda de till deras fastigheter hörande ströängar, som vore belägna utanför fastigheternas egentliga ägoområden. Härifrån har dock gjorts undantag bland annat för vissa mera värdefulla ängar, som ansetts icke bereda renskötseln nämnvärt intrång. Till förhindrande av att den för ängarna utgående ersättningen utan nytta bortslösas samt för att samtidigt medverka till införande av modern jordbrukskultur har föreskrivits, att ersättningen, som givits karaktären av odlingsbidrag jämväl innefattande gottgörelse för den odlade markens första gödsling, skall utbetalas endast i den mån odlingsarbete utföres invid gården. För underlättande och kontroll härav anvisas i viss ordning genom en för ändamålet särskilt tillsatt avvitrtingsnämnd av sakkunniga personer varje fastighet visst odlingsområde, som i de flesta fall torde komma att falla inom fastighetens egentliga ägoområde. Storleken av

odlingsområdet sättes i beroende av avkastningen å de ängar, som skola till kronan avstås, så att avkastningen av odlingen efter viss beräkning skall motsvara den myckenhet hö, som enligt den vid den allmänna avvitrningen gjorda uppskattningen skördas å ängarna. Till odlingsområde får icke utväljas hur dyrodlad mark som helst, utan har utsatts ett maximum för odlingskostnaden, som ej må överskridas utan Kungl. Maj:ts medgivande. Av odlingsersättningen utbetalas en del så snart tilläggsavvittringen å gården slutligen fastställts, en del då arbetet i viss utsträckning fullgjorts samt sista delen då det avslutats. Det skall tillses, att fastighet, utöver den mark, som utväljes såsom odlingsområde för fastigheten, äger tillgång till viss minimiareal odlingsmark. Avvittringsnämndens förslag till tilläggsavvittring prövas av länsstyrelsen, som beslutar i ärendet. Över länsstyrelsens beslut kan besvär anföras hos Kungl. Maj:t.

Såsom ovan nämnts är tillämpningen av bestämmelserna rörande tilläggsavvittring beroende därav, att den allmänna avvitrningen blivit fastställd inom förrättningsområdet. Sådan fastställelse föreligger ännu icke för alla avvitrningslagen. Visserligen har länsstyrelsen, vilken prövningen av dylika ärenden i första instans tillkommer, meddelat utslag rörande den allmänna avvitrningen i alla avvitrningslagen, i det sista den 15 oktober 1918. Emellertid hava besvär anförts över samtliga utslag. Kungl. Maj:ts slutliga beslut föreligger numera beträffande Dorotea och Stensele-Tärna avvitrningslag samt vidkommande Sorsele avvitrningslag utom vad angår några i nu förevarande sammanhang mindre viktiga detaljer. Besvären rörande Vilhelmina avvitrningslag äro däremot alltjämt beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

Dröjsmålet med fastställelsen av den allmänna avvitrningen har givetvis i och för sig verkat hinderligt för tilläggsavvittringens påbörjande. Under senare tid har emellertid, så vitt angår vissa avvitrningslag, detta hinder icke förelegat. Anledningen till uppskovet är sålunda att söka på annat håll. I främsta rummet har härutinnan medverkat den kristid, som allt sedan författningens tillkomst varit rådande och särskilt på det ekonomiska området vållat omvälvning i förhållandena. Efter framställning av länsstyrelsen medgav Kungl. Maj:t genom beslut den 25 april 1919 av sådan anledning att med igångsättandet av tilläggsavvittringen finge anstå under år 1919. Då länsstyrelsen var av den uppfattning, att arbetet å tilläggsavvittringen därefter skulle upptagas, framlade styrelsen i skrivelse den 31 december 1919 för-

*Hinder för
tilläggsavvittringens
genomförande.*

slag rörande de åtgärder, som påkallades av dess påbörjande under sommaren 1920. Därvid inskränkte sig emellertid länsstyrelsen icke allenast till frågor, som avsågo ordningen för författningens tillämpning, utan upptog även till behandling och framlade förslag i ett flertal spörsmål avseende ändring i vissa delar av författningen med hänsyn till under senare tider nyinträdda förhållanden.

Länsstyrelsens framställning blev sedermera föremål för utlåtande av lantmäteristylelsen, varefter med anledning av sagda utlåtande länsstyrelsen, efter att hava inhämtat uttalanden från förste lantmätaren i Västerbottens län och avvittringsstyresmannen, avgivit förnyat yttrande ärendet.

*Inverkan av
lagförslaget
om ströängs-
indragning på
bestämmel-
serna om till-
läggsavvitt-
ring.*

Några av länsstyrelsens viktigaste erinringar mot den nuvarande författningen angående tilläggsavvittring anknyta sig till en utredning, som under senare år blivit verkställd rörande ströängar i trakterna nedanför odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker. Den 1 juni 1917 uppdrog Kungl. Maj:t åt den kommitté, som under år 1916 blivit utsedd att verkställa utredning och avgiva förslag beträffande åtgärder för främjande av kolonisation å kronans marker i Norrland och Dalarna med undantag av trakterna ovan odlingsgränsen, att jämväl verkställa utredning angående beredande av rättslig möjlighet att vid bildande av odlingslägenheter i Norrland och Dalarna tillvarataga för odling tjänliga ströängar. I sistnämnda ämne avgav kommittén den 10 december 1919 betänkande, innefattande bland annat förslag till lag angående ströängars indragande till kronan. Denna lag skulle äga tillämpning å ströängar inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker, med undantag av ströängar belägna ovan odlingsgränsen i Norrbottens läns lappmark samt ströängar inom Västerbottens läns lappmark, vilka tillhörde fastighet, som kunde bli föremål för tilläggsavvittring.

En följd av framläggandet av nämnda förslag om ströängars indragning blev att tilläggsavvittringen ej heller under år 1920 kom att påbörjas. I samband därmed att Kungl. Maj:t den 19 mars 1920 beslöt framläggande av proposition (nr 308) till riksdagen angående anslag till tilläggsavvittringen under 1921 uttalade föredragande departementschefen, att till följd av de likheter, som rådde mellan ströängsfrågan nedom odlingsgränsen och tilläggsavvittringen ovan samma gräns, syntes den av länsstyrelsen väckta frågan om ändrade bestämmelser för tilläggsavvittringen icke redan då böra företagas till avgörande.

Medel hade dock ansetts böra beredas å riksstaten för år 1921 för att möjliggöra upptagande samma år av arbetena å sagda förrättning.

Länsstyrelsen har i sin skrivelse den 31 december 1919 beträffande lagförslaget om en allmän ströängsindragning framhållit att, ehuru nämnda förslag fullföljde andra syften än författningen om tilläggsavvittring, ändamålen dock vore i väsentliga avseenden gemensamma för de båda slagen av förrättningar, i följd varav även de dem rörande författningarna blivit i flera avseenden till innehållet överensstämmande. Enär lagförslaget tillkommit på en senare tidpunkt, hade man vid detsamma affattande haft tillfälle att tillgodogöra sig erfarenheter från de senaste tidsförhållandena, vilka i mycket skilde sig från dem, som lågo till grund för författningen om tilläggsavvittringen. Av enahanda skäl utgjorde lagen i åtskilliga punkter resultatet av en omarbetning av författningen om tilläggsavvittringen. Länsstyrelsen ansåg fördenskull böra tagas i övervägande, i vad mån kungörelsen angående tilläggsavvittringen borde ändras till närmare överensstämmelse med bestämmelserna i lagförslaget. I detta hänseende har länsstyrelsen senare framhållit, att en förändring av kungörelsen till lag syntes vara utesluten. Lagformen vore utan tvivel mindre lämpad för de, ej minst på de områden, som berördes av tilläggsavvittringen, säregna förhållanden, som rådde ovan odlingsgränsen. Såväl av nu nämnda skäl som i betraktande av riksdagens uttalande för att ströängsfrågan i dessa trakter löstes genom en särskild förrättning i samband med den allmänna avvittringen, ansåg länsstyrelsen det likaledes vara uteslutet att söka inordna både tilläggsavvittringen och indragningen av ströängar nedanför odlingsgränsen under några för de båda slagen av förrättningar gemensamma författningsbestämmelser. I överensstämmelse härmed har länsstyrelsen påkallat igångsättande år 1921 av tilläggsavvittringen.

Lantmäteristyrelsen har i sitt ovannämnda utlåtande i ärendet erinrat, att på ett tidigare stadium av behandlingen av frågan om tilläggsavvittring ifrågasatts, att ströängsproblemet borde upptagas i ett sammanhang för samtliga orter, som därav berördes; och har lantmäteristyrelsen, som vid avgivande av sitt yttrande ännu icke haft tillfälle taga del av lagförslaget angående ströängsinlösen, nu yrkat uppskov med tilläggsavvittringen för jämförelse emellan de särskilda bestämmelserna. Ett dylikt uppskov ansåg styrelsen motiverat även för utredning angående en del andra med förhållandena i lappmarkerna sammanhängande spörmål. I sådant avseende har styrelsen framhållit bland annat, att riksdagen påkallat åtgärder, som möjliggjorde, att till staten återförvärvade ströängar kunde förenas med

den allmänning eller samfällda husbehovsskog, varå de vore belägna, ävensom att frågorna om befolkningens fiske- och jakträtt samt betesrätt ännu vore svävande. Vidare syntes tiden nu vara inne för upphävande av lagen den 5 juni 1909 angående förbud mot laga skifte inom de delar av Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker, beträffande vilka avvitringsutslag då ännu icke meddelats.

Häremot har förste lantmätaren frambållit angelägenheten av att än längre uppskov med tilläggsavvittringen icke måtte uppstå.

För egen del håller jag före, att den nuvarande författningen om tilläggsavvittringen på ett i huvudsak mycket lyckligt sätt löst de frågor, som sammanhånga med ströängsinlösen i Västerbottens läns fjälltrakter. Detta bestyrkes jämväl därav att förslaget till ströängslag, som enligt Kungl. Maj:ts beslut den 18 mars 1921 kommer att med vissa mindre jämkningar föreläggas 1921 års riksdag till antagande, i huvudsak upptagit de huvudgrunder, på vilka tilläggsavvittringen vilar. Även om senare utredning av ströängsfrågan givit vid handen en del synpunkter, som jämväl med avseende å bestämmelserna om tilläggsavvittringen lämpligen böra komma till användning, måste emellertid de skilda förhållandena i de trakter, som de särskilda författningarna avse, medföra olikheter i föreskrifterna. Härvid är särskilt att märka lappfrågans inverkan i trakterna ovan odlingsgränsen. Ovan denna gräns hava lapparna beretts särskilda förmåner för att i någon mån erhålla den rörelsefrihet, som är en nödvändig förutsättning för en ordnad renskötsel, och särskilda föreskrifter hava givits för att minska de talrika konflikthanledningar, som förefinnas mellan lapparna och den bofasta befolkningen. Man får ej heller lämna ur sikte, att lapparnas förhållanden på svenska sidan av riksgränsen sammanhånga med den betesrätt för renarna, varav lapparna enligt med Norge ingången konvention äga begagna sig, samt att det ligger vikt uppå att åtgärder icke vidtagas, som försvåra fullgörandet av de med nämnda rätt förenade skyldigheter.

En formell skillnad, som består mellan författningen om tilläggsavvittring och den föreslagna författningen om ströängars indragande till kronan, utgöres därav att den förra författningen är av administrativ natur, under det att den senare har karaktären av civillag. Detta är beroende därav att vid tillkomsten av bestämmelserna om tilläggsavvittringen den allmänna avvitrningen ännu icke blivit fastställd i de trakter, som i samma bestämmelser avsåges. Nybyggarnas rätt till jorden var därför icke så fastslagen, att icke kronan ägde möjlighet att på administrativ väg utöva visst bestämmande däröver. Denna tilläggsavvittringsförfattningens

egenskap måste givetvis innebära en stor fördel, då därigenom utan allt för stora svårigheter kunna vidtagas de jämkningar i författningen, vilka allt efter som erfarenheten vid dess tillämpning giver vid handen torde komma att påkallas av de komplicerade och ömtåliga förhållandena i dess tillämpningsområde.

I överensstämmelse med vad sålunda anförts anser jag, att särskilda bestämmelser äro motiverade för de olika trakter, varom här är fråga, men att med ledning av senare vunnen utredning de ändringar böra vidtagas i författningen om tilläggsavvittring, som må synas överensstämma med de särskilda förhållandena i de trakter, där författningen skall vinna tillämpning.

Lika med länsstyrelsen anser jag, att arbetet med tilläggsavvittringen snarast bör taga sin början. För ytterligare uppskov med densamma synes ej föreligga någon anledning. De ämnen för utredning i samband därmed, som av lantmäteristyrelsen angivits och vilka icke få anses redan hava blivit av Kungl. Maj:t definitivt avgjorda, torde lämpligast kunna upptagas för sig till särskild behandling, såsom även redan skett beträffande frågan om befolkningens jakt- och fiskerätt samt betesrätten på kronomark.

Jag övergår nu till frågan om de jämkningar i bestämmelserna i författningen om tilläggsavvittring, som må anses erforderliga.

Bland författningens viktigare bestämmelser kunna räknas de, som behandla frågan om den omfattning, i vilken ströängarna böra indragas. Ovan har omnämnts, att föremål för indragning äro slätterängar utom hemmanets eller nybyggets egentliga ägoområde (1 §). Härifrån stadgas undantag för ängar, som före den 1 april 1919 uppodlats till åker, för ängar, som ligga i omedelbart sammanhang med fastighetens egentliga ägoområde, samt för ängar som vid den i samband med avvittringen gjorda skattläggningen hänförts till första, andra eller tredje klassen och äro belägna omedelbart invid en del särskilt angivna större vattendrag och sjöar. Slutligen må ock sådana ängar av fjärde klassen, som äro belägna i omedelbart sammanhang med sistnämnda slag av ströängar, helt eller delvis undantagas från indragning, i den mån sådant erfordras för vinnande av lämplig begränsning av det, som skall undantagas (2 §).

Förslaget till lag om ströängars indragning sträcker sig något längre med avseende å undantag från huvudregeln, i det att förslaget från indragning generellt utesluter ängar som, ehuru ej odlade, i befintligt skick kunna med fördel från fastigheten brukas till årlig slätter.

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 1 saml. 208 häft. (Nr 244.)

3

Ändringar i de särskilda bestämmelserna rörande tilläggsavvittring.

Omfattningen av ströängarnas indragning.

Anledningen till denna olikhet ligger i angelägenheten därav att i trakterna ovan odlingsgränsen ängarna med hänsyn till renskötselns intressen i största möjliga utsträckning indragas till kronan. Då ängarnas innehavare erhålla full ersättning för ängarnas avträdande, har någon orättvisa härigenom icke ansetts uppstå.

Lantmäteristyrelsen har i sitt yttrande i ärendet framhållit, att ängar funnes, som icke låge invid huvudvattendragen men vore av sådan beskaffenhet, att deras ersättande med odlingar måste anses innebära en fara för hemmanens bestånd. De odlingsmarker, som funnes i de orter, varom här vore fråga, vore i de ojämförligt flesta fall av mycket tvivelaktig beskaffenhet, och huru det skulle lyckas för befolkningen att för framtiden vidmakthålla den verkställda odlingen låte sig nu icke bedömas. Enligt lantmäteristyrelsens mening påkallade dessa förhållanden med nödvändighet, att man icke i fråga om utbytet ginge längre än vad behovet krävde. Detta behov representerades i främsta rummet av renskötseln, och då man med säkerhet kunde utgå ifrån att åtskilliga goda ängslägenheter kunde bibehållas under hemmanen utan hinder för denna näring, borde givetvis i sådana fall utbyte ej äga rum. Det borde också bemärkas, att den utredning om inlösen av ströängar, som hittills verkställts, uteslutande legat i händerna på personer, som varit att betrakta såsom målsmän för renskötseln, under det den bofasta befolkningen vid dessa undersökningar icke kunde sägas hava varit representerad. Man kunde för övrigt tänka sig, att bibehållandet under ett hemman eller nybygge av en eller annan för dess bestånd särdeles betydelsefull ängslägenhet kunde tillstädjas genom att å hemmanet såsom servitut lades skyldighet att tåla den skada, som genom renskötseln kunde förorsakas å densamma. Genom ett bifall till detta förslag skulle fordras, att vid förrättning för tilläggsavvittring ombud för renskötseln vore närvarande.

Vidare borde enligt lantmäteristyrelsen undantagas ängar, som vore belägna inom de för kronans räkning undantagna utmål.

Slutligen föreslås, att bestämmelsen under 2 § b) om undantag för ängar, som låge i omedelbart sammanhang med fastighetens egentliga ägoområde, skulle givas en något smidigare form samt förses med ett tillägg, innebärande att undantag med avseende å ängens indragning icke borde ifrågakomma med mindre ängen lämpligen kunde förenas med området.

I sitt senare yttrande anför länsstyrelsen härutinnan, att grundregeln, att ströängsindragningen ovan odlingsgränsen borde omfatta alla ströängar, visserligen vore av stor betydelse och borde såsom regel

vidhållas. Emellertid torde det kunna finnas fall, då dessa ströängar kunde få bibehållas på villkor, som icke skadade lapparnas berättigade intressen. Lantmäteristyrelsens förslag i ämnet torde icke utan vidare kunna läggas till grund för vinnande av lämpliga bestämmelser. De lantmäteritekniska spörsmålen finge icke främst beaktas, utan huvudfrågan bleve alltid att rättvist skilja mellan lapparnas och nybyggarnas intressen och behov. Lantmäteristyrelsens mening hade i viss mån redan blivit motsagd av en framställning från lappfogden i länet, åsyftande inköp för kronans räkning av en del vid Vindelälven belägna ströängar, som vid tilläggsavvittringen enligt gällande bestämmelser skulle få bibehållas under hemmanen. Då nu fråga uppkommit om ändring i författningen i ämnet, hölle länsstyrelsen för lämpligt att därvid toges under övervägande, huruvida icke de i lappfogdens framställning avsedda ströängar, i stället för att inköpas, hellre borde förvärvas åt kronan i samband med tilläggsavvittringen.

Förste lantmätaren anser att, då fastighetens bestånd bäst skyddades genom avstående från det primitiva ängsbruket, det icke skulle finnas mycket utrymme för tillämpning av den utav lantmäteristyrelsen föreslagna bestämmelsen om undantag för ängar, som prövades vara av särskild betydelse för hemmanets eller nybyggets bestånd. Men fall kunde tänkas, då den lämpligt belägna odlingsmarken ehuru duglig vore av mindre god beskaffenhet, under det att viss ströäng vore av ovanligt värde, varvid en undantagsklausul möjligen kunde finna användning. Vad styrelsens förslag innehölle angående prövning i samband med ströängsindragning av renskötselns behov borde icke intagas i författningen på grund av därmed förknippade praktiska svårigheter och då det ej heller vore betingat av något oavvisligt intresse. Mot styrelsens ändringsförslag beträffande ängar invid fastighetens egentliga ägområde hade förste lantmätaren intet att erinra. Villkoret för undantagande av sådana ängar borde vara, att därigenom ej hindrades åstadkommande av rediga gränser mellan kronans och enskildas mark.

I likhet med lantmäteristyrelsen har avvittringsstyresmannen erinrat om lämpligheten av att de ängar, som vore belägna å kronans utmål utan undantag indroges. Han ifrågasätter indragning även av vissa enligt författningen nu undantagna ängar vid vattendrag.

Huvudregeln att alla ströängar böra indragas till kronan synes mig böra i största mån upprätthållas såväl till de bofastas som lapparnas bästa. Avvikelser därifrån i större utsträckning ingiver starka betänkligheter och synas mig böra medgivas endast i fall, då det länder

till verklig fördel för de bofasta utan att skada därigenom beredes lapparna.

Vid den allmänna avvitrningen hava alla ströängar med hänsyn till avkastningen indelats i fyra klasser. För de särskilda klasserna skall avkastningen kunna rubriceras, för ängar i första klassen såsom gott hårdvallshö och annat därmed jämförligt hö, för ängar i andra klassen såsom mindre gott hårdvallshö samt röjningshö, för ängar i tredje klassen såsom grövre och finare starrgräs samt hö av bättre myrar, som med fördel kunna avbärgas varje år, samt för ängar i fjärde klassen såsom hö av sämre myrar, som för gräsväxtens bibehållande ej böra avbärgas årligen. Ängar av första, andra och tredje klassen torde kunna anses motsvara vad som enligt regeln för ströängsindragningen nedanför odlingsgränsen utgör bättre ängar.

Ängar av första klassen torde praktiskt taget icke förekomma inom ifrågavarande avvitrningslag och även ängar av andra klassen äro ganska sällsynta. Den allra största delen utgöres av fjärde klassens ängar, de lappmarkerna så vanliga sämre myrängarna.

Att med avseende å sistnämnda ängar göra något undantag vid ströängsindragningen bör icke medgivas förutom möjligen för beredande av lämpliga gränser för andra, av fastighetsinnehavarna behållna områden samt i särskilda fall i fråga om ängar, som angränsa fastighets egentliga ägoområde. Beträffande övriga ängar förekomma otvivelaktigt sådana, vilka måste betraktas såsom för hemmanen värdefulla och vilkas bibehållande under fastigheterna är av stor betydelse. Dylika ängar ligga ofta nere vid vattendragen, där belägenheten framkallar en stundom mycket kraftig gräsvegetation. Det stora flertalet av förevarande bättre ängar torde emellertid kunna sägas vara av den beskaffenhet eller hava den avlägsna belägenhet från huvudfastigheten, att de med betydligt större fördel för innehavaren böra utbytas mot odlingsområden. Vid bedömande av frågan om den utsträckning, i vilken bättre ängar böra undantagas från tilläggsavvittring, bör även, i överensstämmelse med vad ovan sagts, tagas noggrann hänsyn till renskötselns behov, varjämte det synes mig vara av synnerlig vikt att icke regler givas, som skulle föranleda detaljerade undersökningar rörande de särskilda ängarnas beskaffenhet och lämpligheten i övrigt av deras undantagande. Härigenom skulle, med det stora antal kringspridda och från gårdarna ofta långt belägna ängar, varom här är fråga, uppkomma kostnader och tidsutdräkt, som näppeligen motsvaras av vad man vill vinna. Enligt nu gällande bestämmelser har frågan lösts på sådant sätt, att från avvitrningen undantagits ängar i de tre första klasserna, som äro belägna

vid vissa uppräknade vattendrag. Samtidigt som det kunde antagas, att de invid dem belägna ängar av ifrågavarande slag i allmänhet vore av god beskaffenhet, kunde man utgå från att de med hänsyn till sin belägenhet i de flesta fall icke skulle vara renskötseln till mera betydande intrång.

Med hänsyn till vad i ärendet anförts, anser jag mig emellertid icke böra motsätta mig, att bättre ängar i något större utsträckning än nu är fallet må bibehållas under fastigheterna, så att undantagen icke med nödvändighet hänföras endast till ängar vid vissa vattendrag. Regeln härutinnan synes mig kunna bestämmas på sådant sätt, att undantag må medgivas för bättre ängar, som med hänsyn till sin avkastning och belägenhet i förhållande till det hemman, dit de höra, prövas vara av särskild betydelse för hemmanet samt dessutom icke äro till hinder för renskötseln. Nödig utredning rörande de omständigheter, vartill vid bedömandet härav bör tagas hänsyn, torde utan undersökning på platsen kunna vinnas med ledning av uppskattningslängderna vid den allmänna avvitrningen samt upplysningar av med förhållandena bekanta personer. Dock kräves, att avvitringsnämnden till utredning av förekommande fråga, huruvida äng må anses hinderlig för renskötseln, äger tillgång till särskild sakkunnig, såsom lappfogden eller annan lämplig person.

Med hänsyn till svårigheten att på förhand fullt beräkna verkningarna av en regel sådan som den nu föreslagna bör möjlighet lämnas öppen för framtiden att utan för stor omgång för kronan kunna återförvärva äng, som sålunda undantagits, vadan det bör medgivas kronan att framdeles med tillämpning av författningens bestämmelser indraga ängen. Denna möjlighet synes böra stå öppen icke allenast med hänsyn till det behov av ängens återförvärvande, som ur renskötelsynpunkt må uppstå, utan även i övrigt när ett allmänt intresse så påfordrar. I sådant hänseende hava av de hörda myndigheterna särskilt erinrats om ängar, som äro belägna på kronans utmål vid vattendragen. Förtänksamheten kräver, att möjlighet hålles öppen att dylika ängar, likasom även ängar belägna vid sjöar, som kunna bliva föremål för uppdämning, kunna vid uppkommande behov utan alltför dyrbar förrättning åter få disponeras av kronan.

Skulle en regel om ströängars undantagande vid tilläggsavvittring givas av ovan föreslaget innehåll, komme törhända de ej förut för ängs undantagande gällande villkor om ängens särskilda värde för hemmanet och belägenhet, varigenom hinder ej beredes renskötseln, att medföra, att hemmansinnehavare frånhändes äng, som enligt nu gällande regler

må, såsom belägen invid de i författningen angivna vattendrag, behållas. Med hänsyn därtill att nämnda ängar genom antagen författning blivit tillförsäkrade sina innehavare, kan en dylik påföljd synas dem vara med billighet mindre överensstämmande. En dylik uppfattning synes mig vara i viss mån berättigad; dock torde kunna fordras, att de vid nämnda vatten belägna ängar, som fortfarande böra undantagas från indragning, äro av särskild betydelse för hemmanet på grund av sin avkastning och belägenhet. Jag vill fördenskull föreslå, att innehavarna av sådana ängar bibehållas vid sin nuvarande rätt enligt författningen.

I den nu gällande författningen om tilläggsavvittring göres ingen skillnad mellan ängar, som brukas till slätter, och sådana ängar, som äro ägnade att först efter visst röjnings- eller odlingsarbets utförande kunna bliva föremål för dylikt bruk. Till sistnämnda grupp av ängar höra sådana, som vid avvittringen betecknats såsom ägnade för uppodling, röjning, ängsvattning eller vattenavtappning. Något skäl för att ängar av dessa slag skola få bibehållas under hemmanen torde icke förefinnas i vidare mån än då avsedda arbeten verkligen blivit utförda. Till förhindrande av missbruk av rätten att bibehålla dylika ängar torde, i likhet med vad som gäller om undantag för ängar, som blivit uppodlade till åker, böra föreskrivas, att arbetena skola vara utförda före den 1 april 1919.

Enligt nuvarande bestämmelser äro ströängar, belägna i omedelbart sammanhang med fastighetens egentliga ägoområde, undantagna från indragning. Bland dessa ängar ingå alla slag av ängar, sålunda även ängar av fjärde klassen. Något dylikt undantag från huvudregeln förekommer icke vid den ifrågasatta ströängsindragningen nedanför odlingsgränsen, och det kunde finnas skäl att taga under övervägande, huruvida icke bestämmelserna om tilläggsavvittring kunde ändras i överensstämmelse härmed. Enär dylika ängar genom förutvarande bestämmelser blivit innehavarna tillförsäkrade, synes en sådan ändring dock icke böra vidtagas. Denna omständighet torde dock icke böra hindra en mindre jämkning i den givna föreskriften av det innehåll, att endast sådana ängar må bibehållas, som prövas för fastigheten vara av särskild betydelse.

I anslutning till vad här ovan anförts hava ändringar införts i 2 § i författningen om tilläggsavvittring.

Maximikostnaden för odlingsarbete.

Enligt 9 § i författningen angående tilläggsavvittring må odlingsområde ej i något fall utses sålunda, att kostnaderna för odlingsarbetet jämte första gödsling och eventuell brobyggnad för områdets utnyttjande

i medeltal överstiger 800 kronor räknat för varje hektar av marken. I anslutning härtill stadgas i 28 § att, därest vid undersökning enligt författningen befinnes, att för någon fastighet berörda åtgärder ej kunna komma till stånd för nyssnämnda belopp, länsstyrelsen skall underställa Kungl. Maj:t frågan, huruvida de till fastigheten hörande områden, som äro föremål för tilläggsavvittringen, eller vissa av dem, skola återförvärfvas mot högre ersättning än eljest vid förrättningen finge bestämmas. På grund av den under senare tid inträffade prisstegringen på arbetskraft och materialier torde en maximikostnad av 800 kronor numera få anses alltför lågt beräknad och en förhöjning av beloppet vara nödvändig, om tilläggsavvittringen skall kunna fullföljas på sätt som förutsatts och Kungl. Maj:ts avgörande icke skall behöva påkallas i snart sagt varje fall. Emellertid kan ifrågasättas, huruvida över huvud ett bestämt maximibelopp bör intagas i författningen och om icke åt Kungl. Maj:t bör överlåtas att efter föreliggande konjunkturer fastställa beloppet.

Länsstyrelsen har föreslagit maximikostnaden för odling till 1,500 kronor för hektar och anför i detta sammanhang vidare:

Förutsättningarna för odlingskostnadens bestämmande vore, såvitt anginge bestämmandet *inom* högsta beloppet, i stort sett desamma vid tilläggsavvittringen som vid indragning av ströängar enligt lagförslaget. I fråga om formerna för fastställandet av högsta odlingskostnaden föreläge för närvarande en viss skillnad. I kungörelsen angående tilläggsavvittringen vore sagda kostnadsbelopp bestämt en gång för alla och torde näppeligen kunna ändras annat än efter riksdagens hörande. I betraktande av den ostadighet i ekonomiska ting, som en längre tid varit rådande och även för en oviss framtid vore att räkna med, skulle ett vidhållande av den i tilläggsavvittringsförfattningen förutsatta ordningen i detta hänseende nödvändiggöra ett hänskjutande till riksdagen sannolikt varje år av denna fråga om högsta odlingskostnaden. Kolonisationskommittén hade slagit in på en annan väg och ifrågasatt, att sagda maximibelopp skulle tid efter annan bestämmas av Kungl. Maj:t. Då härmed åtskillig omgång undvekes, hölle länsstyrelsen före, att enahanda förfarande borde vinna tillämpning även beträffande tilläggsavvittringen, därvid emellertid till undvikande av en ofta återkommande ändring av själva författningen det syntes lämpligast, att beloppet av Kungl. Maj:t bestämdes i annan ordning, exempelvis i samband med det årligen återkommande fastställandet av utgiftsstaten för tilläggsavvittringen.

I länsstyrelsens förslag instämmer förste lantmätaren.

Lantmäteristyrelsen gör gällande att, vad angår odlingskostnaden, en bestämd skillnad gör sig gällande mellan tillämpningsområdena för författningen om tilläggsavvittring och den föreslagna lagen och anför härom:

Anskaffandet av folk och förnödenheter vore förenat med väsentligt större svårigheter och kostnader i de trakter, som komme att beröras av tilläggsavvitt-

ringen, än i övriga delar av lappmarkerna, för vilka berörda lag vore avsedd. Särskilt borde den höga fraktkostnaden tagas i betraktande. Den tid av året, då odlingsarbete kunde utföras, vore även kortare. Härtill komme, att ströängarna i förhållande till hemmanens storlek och övriga ägor vore i de trakter, där tilläggsavvittring skulle ske, många gånger större än inom lappmarkerna i övrigt.

Lantmäteristyrelsen utginge från, att arbetsdagen beräknades till tio timmar, att i fråga om myrödling kalkning inginge samt att beträffande fastmark inginge nödortftig påkörning av myrjord. Under dessa förutsättningar uppginge enligt styrelsens beräkningar i de trakter, varom här vore fråga, kostnaden för odling, dikning och gödsling av lättodlad myrjord till 900 kronor, för något trädbeväxt myrjord till 1,100 kronor samt för i orten vanlig något stenbunden fast mark till 2,200 kronor, allt för hektar räknat. Med ledning av dessa beräkningar och under ovan angivna förutsättningar, som möjliggjorde, att man för en fastighet borde kunna beräkna, att även i sämsta fall inemot hälften av odlingsområdet utgjordes av myrmark, hölle styrelsen före, att den maximikostnad, varom här vore fråga, borde tillsvärdare bestämmas till 1,700 kronor.

Förslaget att maximisiffra för utgående odlingsanslag icke bör intagas i författningen utan att frågan härom må överlämnas till Kungl. Maj:ts avgörande synes mig med hänsyn till de skiftande konjunkturerne lämpligt. Under nu rådande förhållanden torde, där ej i visst fall särskilda omständigheter föreligga, maximibeloppet lämpligen bära, för hektar räknat, sätas till ett belopp av högst 1,500 kronor för den för varje fastighet bestämda odling. Anmärkas må, att det ansetts överflödigt att i författningen angiva, att det maximum, som av Kungl. Maj:t fastställes, avser medeltalet av odlingskostnaden för eventuellt olika delar av det till en viss fastighet utlagda odlingsområdet.

Odlingsom-
rådes bestäm-
mande.

Beträffande frågan om uttagande av odlingsområde har länsstyrelsen ifrågasatt att, där icke det olika syftet med författningen om tilläggsavvittring och lagförslagens bestämmelser om ströängsindragning lade hinder i vägen, de i lagförslaget (19, 20 och 22 §§) upptagna bestämmelserna borde, såsom erbjudande vissa företräden, vinna tillämpning även vid tilläggsavvittringen. Lantmäteristyrelsen har funnit ett par av nämnda bestämmelser mindre lämpliga att komma till användning vid sistberörda förrättning.

För egen del är jag av den uppfattningen, att de för närvarande i författningen intagna bestämmelserna i nu förevarande del i stort sett äro med hänsyn till förhållandena lämpliga. Dock håller jag, lika med öfvermålda myndigheter, före, att en bestämmelse av samma innehåll som den i 19 § i lagförslaget intagna skulle vara väl ägnad att undanröja möjligen förefutligt misstroende mot tilläggsavvittringen från befolkningens sida och underlätta förrättningens genomförande. I sagda para-

graf stadgas nämligen, att fastighetens ägare må till odlingsområde anvisa mark inom fastighetens egentliga ägoområde och att, när detta sker, förrättningsmännen äro skyldiga följa anvisningen, därest kostnaden understiger två tredjedelar av det högsta belopp, vartill odlingskostnaden må uppgå, eller ock odlingsområdets förläggande till annan plats än den anvisade icke skulle medföra nämnvärd minskning i den kostnad, som skall gäldas av kronan. Bestämmelse härom har införts i 9 §, varjämte viss jämkning föranletts i 28 §.

I överensstämmelse med 22 § i lagförslaget bör tillika, där till odlingsområde utses mark, å vilken arbete för uppodling till åker påbörjats, markens innehavare vara berättigad till ersättning av kronan för det utförda arbetet.

I detta sammanhang vill jag, i anslutning till vad länsstyrelsen därutinnan anført, uttala, att jag anser mig med hänsyn till föreliggande förhållanden icke kunna förorda ett av avvitringsstyresmannen i ärendet väckt förslag om ytterligare ökning av den minimiareal odlingsmark, som enligt 12 § i författningen om tilläggsavvittring garanteras fastighetsinnehavarna utöver odlingsområdet.

I överensstämmelse med myndigheternas förslag synes mig, förutom med avseende å odlingsersättningen, även i ett annat fall högre gottgörelse böra tillkomma fastighetsinnehavarna med hänsyn till den inträdda prisstegringen.

*Förhöjning
av ersättning
för hö å
ängar, som
genast skola
avträdas.*

I författningen förutsättes, att fastighet under vissa omständigheter skall avstå mark till odlingsområde för annan fastighet. Dylik mark skall enligt 23 § avträdas så snart länsstyrelsens beslut därom vunnit laga kraft. Förutvarande innehavaren av marken skall emellertid vara berättigad att av statsmedel uppbära ersättning för mistad avkastning med tio gånger det belopp, som med ledning av den vid allmänna avvitringen gjorda uppskattningen kan beräknas motsvara den årliga höavkastningen efter ett pris av 10 kronor för varje lass.

Jämväl priset på hö har numera stigit. Enligt vad länsstyrelsen uppläst har länets odlingsråd föreslagit prisets höjande i förevarande fall till 15 kronor för lass, och även förste lantmätaren och avvitringsstyresmannen hava upptagit nämnda belopp. I överensstämmelse härmed föreslår länsstyrelsen ett pris av 15 kronor för lass, vilket pris dock i lagen borde fastställas såsom ett maximum, som vid nedgång i prisnivå skulle nedsättas. Lantmäteristyrelsen förordar för sin del ett pris av 18 kronor för lass.

Med hänsyn till den nedgång i konjunkturerna som inträtt torde man kunna stanna vid det av länsstyrelsen föreslagna maximipriset.

Bestämmelser
angående
torrläggning
av mark m. m.

I 14 § finnas intagna bestämmelser om utförande av för flera fastigheter gemensamma arbeten för torrläggning eller brobyggnad. Dessa bestämmelser böra kompletteras med föreskrifter för det fall att torrläggningsarbete, som ifrågakommer för utläggande av odlingsområde, medför märkbar inverkan å vattenförhållandena i vattendrag, sjö eller annan vattensamling, eller fråga uppkommer om arbetets laglighet med hänsyn till inverkan å mark tillhörig annan än den, för vars räkning odlingsområde utlägges. I båda fallen böra frågorna prövas i den ordning som i vattenlagen finnes stadgat.

Tillika böra de nuvarande bestämmelserna i paragrafen förtydligas.

Förfarandet
vid förrätt-
ningen.

Beträffande själva förfarandet vid tilläggsavvittringen har länsstyrelsen ifrågasatt vissa ändringar, vilka särskilt avse tiden för förrättningshandlingarnas upprättande och avlämnande. Länsstyrelsen har härutinnan anfört:

I 17 § stadgades, att förrättningshandlingar och kartor skulle vara färdiga innan avvitringsnämnden lämnade orten och i alla händelser inom fjorton dagar från det undersökningen å fastigheten avslutats. Mot denna föreskrift hade riktats den anmärkningen, att den skulle i allt för hög grad å förrättningsställena betunga lantmätaren med göromål, som utan särskild olägenhet kunde anstå till dess utarbetena för året avslutats. Den vore ock ägnad att fördröja avvitringsnämndens arbeten och medföra, att ett mindre antal fastigheter än eljest bleve föremål för tilläggsavvittring under året. Då föreskriften slutligen förutsatte, att lantmätaren skulle hava arbete med tilläggsavvittringen allenast under sommartid, men bliva utan sysselsättning och i följd därav utan arvode för vintertiden, skulle det säkerligen visa sig omöjligt att erhålla för uppgiften skickad lantmätare. Det torde alltså vara nödvändigt att åvägabringa en ändring i kungörelsen i syfte att få lantmätarens arbete någorlunda jämnt fördelat över hela året, vilket vunnos med ett utsträckande av den tid, inom vilken förrättningshandlingarna skulle föreligga färdiga. En liknande anordning vore ock genomförd i den ifrågasatta allmänna ströängsindragningen. En ändring av nu nämnd art nödvändiggjorde en ändrad lydelse av flera paragrafer i kungörelsen.

Länsstyrelsen hade ansett sig i detta sammanhang böra ifrågasätta ett upptagande i kungörelsen av åtskilliga detaljföreskrifter, hämtade från lagförslagets bestämmelser. I sådant avseende ville länsstyrelsen omnämna stadgandena angående utstakningars företagande. De behövlige utstakningarna skulle enligt lagförslaget ske i samband med själva förrättningen. Till följd härav erfordrades ingen sådan utstakning efter förrättningen, som avsåges i 32 § i kungörelsen. Vid sådant förhållande torde ej heller längre böra bibehållas den i sistnämnda paragraf intagna föreskriften om viss tid för tillträde av mark utanför hemmans egentliga ägområde, alldenstund i detta hänseende såsom allmän regel torde gälla, att tillträde skulle äga rum, då beslutet om tilläggsavvittringen vunnit laga kraft. Därest slutligen till 30 § fogades en föreskrift om, att sådana laga kraftbevis, som omnämndes i andra momentet av denna paragraf, skulle kostnadsfritt meddelas veder-

börande hemmansägare eller nybyggare, förefunnnes ej längre något behov av de kartor och bevis, varom föreskrift lämnats i 33 §. Senast omförmälda ändringar skulle medföra att §§ 32, 33 och 34 i kungörelsen utginge samt att de följande paragraferna i kungörelsen finge en annan nummerföljd. Övriga paragrafer i kungörelsen, som skulle undergå ändring i detta sammanhang, vore nr 15, 16, 17, 18, 19, 23 och 30.

Gent emot vad länsstyrelsen sålunda anfört har lantmäteristyrelsen icke haft något att erinra, men har sistnämnda styrelse för sin del tillagt följande:

Bestämmelserna i 17 § syntes icke utesluta, att förrättningshandlingarna kunde insändas till Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande både två och tre månader, innan de tillställdes fastighetens ägare eller åbo, som alltså kunde få del av desamma först efter det länsstyrelsen företagit ärendet till behandling. Det syntes med anledning härav böra företagas en ändring, som medförde, att fastighetens ägare eller åbo finge del av handlingarna senast samtidigt med länsstyrelsen. Otillfredsställande syntes vidare bestämmelsen, att förrättningshandlingarna skulle tillställas fastighetens ägare eller åbo endast så framt han uppehölle sig å fastigheten, men eljest någon, som voro där boende, eller en av grannarna. Ägare eller åbo, som hade känt hemvist, borde kunna göra anspråk på att handlingarna skulle delgivas honom själv.

Enligt bestämmelserna i första och andra styckena av 23 § skulle i allmänhet områden, som vore mera avlägsna från boplatsen, avträdas inom tio år och de närmare boplatsen belägna först efter femton år efter det utslaget angående tilläggsavvittringen vunnit laga kraft. Då man med största sannolikhet kunde antaga, att till odlingsområde för annan fastighet icke ifrågakomme annan ängslägenhet än sådan, som låge närmare bostaden till den avträdande fastigheten, syntes ersättningen för mistad avkastning böra bestämmas till femton gånger värdet av den årliga höavkastningen.

De ändringar, som sålunda av länsstyrelsen och lantmäteristyrelsen föreslagits, synas mig lämpliga, och vill jag förorda deras upptagande i författningen. Genom vidtagande av den ifrågasatta ändringen i 17 § föranledes dessutom en mindre jämkning i 18 §.

I 37 § stadgas, att slutlig redovisning av kartor och handlingar skall ske i ett sammanhang beträffande allmänna avvittringen och tilläggsavvittringen.

Slutlig redovisning av kartor och handlingar.

Enär avvittringsverket beräknas komma att upphöra och avvitringskontoret i följd därav indragas, innan tilläggsavvittringen blir slutförd, synes en sådan anordning böra vidtagas, att icke för iakttagande av nämnda föreskrift avvitringskontoret måste alltjämt bibehållas. Frågan synes kunna ordnas på det sätt, att handlingar och kartor från avvitringskontoret överlämnas till länets lantmäterikontor.

Kostnads-
beräkning.

I ovan omförmälda proposition till 1916 års riksdag, varmed förslag till tilläggsavvittring överlämnades, meddelade föredragande departementschefen, att kostnaderna för en dylik förrättnings genomförande inom Dorotea och Sorsele avvittringslag kunde beräknas till 150,000 kronor. Härtill skulle läggas de dock mindre betydande kostnaderna för själva arbetet med förrättnings utförande. De jämkningar i förslaget, vilka av riksdagen beslutades, komma att medföra någon ökning av kostnaderna i förhållande till de, som skulle följt enligt det i propositionen framlagda förslaget.

Någon beräkning av kostnaderna för tilläggsavvittringen i de båda återstående avvittringslagen — Vilhelmina avvittringslag samt Stensele-Tärna avvittringslag — kunde icke till 1916 års riksdag avgivas.

De åtgärder i samband med tilläggsavvittringen, som komma att föranleda de största kostnaderna, äro givetvis de, som avse uppodlandet och gödslandet av den mark, vars beräknade avkastning skall utgöra vederlaget för höskörden från de indragna ströängarna. Kolonisationskommittén har beräknat kostnaden för markens uppodling till i medeltal 700 kronor och gödslingen till 300 kronor för hektar. Dessa siffror synas kunna användas även vid beräkning av kostnaderna för tilläggsavvittringen.

Beträffande denna beräkning må i övrigt hänvisas till nedanstående tabell:

Avvittringslag	Areal odlingsmark, beräknad enligt 4 § i kungörelsen	Medelkostnad för odling och gödsling per hektar, förslagsvis	Summa odlings- och gödslingskostnad	Ersättning för mistad avkastning enligt 23 §, förslagsvis	Kostnad för eventuella väg- och brobyggnader, förslagsvis	Totalkostnad
	hektar	kronor	kronor	kronor	kronor	kronor
Sorsele.....	272.08	1,000	272,080	4,692	15,000	291,772
Dorotea	86.43	1,000	86,430	605	2,000	89,035
Stensele-Tärna	373.17	1,000	373,170	5,548	20,000	398,718
Vilhelmina	176.2	1,000	176,200	2,370	10,000	188 570
Summa	907.88		907,880	13,215	47,000	968,095

Slutsumman uppgår sålunda till något över 950,000 kronor, var till komme kostnaderna för förrättnings utförande, vilka av länsstyrelsen beräknats till 21,900 kronor för år på varje avvittringsnämnd; och har länsstyrelsen ansett, att åtminstone till en början nämndernas antal borde vara allenast två.

Lantmäteristyrelsen har beräknat, att under förutsättning att styrelsens förslag i ärendet vunnne beaktande inlösen av ströängar komme att nedbringas med omkring 10 procent, men att medelkostnaden komme att ökas likaledes med omkring 10 procent samt att ersättning enligt 23 § för minskad höavkastning från ängar, som omedelbart skulle avträdas, i det närmaste komme att bortfalla. Totalkostnaden för ängarnas inlösen borde under dessa förutsättningar beräknas till i runt tal 900,000 kronor. Härtill komme kostnaden för tilläggsavvittringens utförande, vilka kostnader anslagits till 200,000 kronor.

Genom de ändringar i författningen om tilläggsavvittring jag ovan föreslagit torde antalet av de ängar, som skulle komma att undantagas från indragning, icke bliva så stort som vid ett genomförande av lantmäteristyrelsens förslag. Även om på grund härav kostnadssumman torde något ökas, anser jag dock — under erinran att de nuvarande ekonomiska förhållandena icke lämna en tillförlitlig grund för bedömande av alla med tilläggsavvittringen sammanhängande kostnader samt med reservation beträffande detaljerna i lantmäteristyrelsens kostnadsberäkning — att sagda beräkning i stort sett kan tagas såsom utgångspunkt. Man torde sålunda böra utgå från att totalkostnaden för tilläggsavvittringen kommer att uppgå till omkring 1,100,000 kronor. Detta belopp skulle emellertid komma att fördelas på ett flertal år, varunder förrättningen komme att pågå.

Beträffande medels anvisande för ändamålet må här erinras, att riksdagen år 1916 medgivit, att det av 1912 års riksdag på extra stat för år 1913 anvisade förslagsanslaget å 52,000 kronor för förvärvande för renskötselns behov av vissa inom Sorsele och Dorotea socknar belägna områden finge, med ett till nämnda summa fastställt belopp, i stället användas till bestridande av en del av de utgifter, som erfordrades till gäldande av de för tilläggsavvittrings genomförande uti nu ifrågasvarande fyra avvittringslag uppkommande kostnader för marks uppodlande och beredande för omedelbart bruk. För tilläggsavvittringens genomförande har riksdagen vidare på extra stat för vart och ett av åren 1918—1921 anvisat ett förslagsanslag av 30,000 kronor. Uti innevarande års statsverksproposition har hemställts, att för enahanda ändamål måtte å extra stat för år 1922 anvisas ett förslagsanslag av ytterligare 30,000 kronor.

Departementschefen uppläste härefter det i enlighet med av honom angivna grunder avfattade, såsom bilaga till detta protokoll fogade förslag till kungörelse om ändring i vissa delar av kungörelsen den 30

*Departements-
chefens hem-
ställan.*

december 1916 angående tilläggsavvittring i vissa delar av Västerbottens läns lappmark samt hemställde, i anseende till ändringarnas inverkan på såväl kostnaderna för tilläggsavvittringens genomförande som densammas huvudgrunder, att för inhämtande av riksdagens yttrande över förslaget proposition i ämnet måtte avlätas till riksdagen.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställen täcktes Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall.

Ur protokollet:

M. De Geer.